

آزمون (۴) نوبت اول

الف) آیات و احادیث

۱ با دقت در عبارت قرآنی ﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدوه هذا صراط مستقیم﴾ جمله زیر را تکمیل کنید. (درس سوم)
«چون خداوند ----- ما و جهان است؛ پس باید تنها -----»

۲ یک پیام از آیه شریفه زیر استخراج کنید. (درس ششم)
﴿و لا یحسبنّ الذّین کفروا أنّما نملی لهم خیراً لانفسهم أنّما نملی لهم لیزدادوا اثماً﴾

ب) درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید.

۳ هرچیزی که وجودش از خودش نباشد، برای موجود بودن نیازمند به دیگری نیست. (درس اول) درست نادرست

۴ منظور از توحید در خالقیت، یعنی خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است و در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد. (درس دوم) درست نادرست

۵ عمل براساس معرفت، بسیار ارزشمندتر و مقدس تر از عملی است که در آن معرفتی نیست. (درس چهارم) درست نادرست

۶ در سنت املاء گمراهان قدم به قدم از انسانیت فاصله گرفته و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک تر می شوند. (درس ششم) درست نادرست

پ) جاهای خالی را با عبارات مناسب پر کنید.

۷ این که انسان بتواند با هرچیزی ----- را ببیند، در نگاه نخست مشکل به نظر می آید، اما هدفی قابل ----- است. (درس اول)

۸ پزشک به واسطه اسباب ----- و اولیای الهی به واسطه اسباب ----- بیمار را شفا می دهند. (درس دوم)

۹ اعتقاد به خدای حکیم، این اطمینان را به آدمی می دهد که جهان خلقت ----- و نگرهبانی دارد که در کار او ----- نیست. (درس پنجم)

۱۰ به فرموده امام صادق (ع) هنگامی که خداوند شرّ بنده اش را که غرق گناه شده، بخواهد، بعد از انجام ----- نعمتی به او می بخشد که ----- را فراموش می کند. (درس ششم)

ت) اصطلاحات زیر را تعریف کنید.

۱۱ غنی: (درس اول)

۱۲ شرک در خالقیت: (درس دوم)

ث) وصل کنید.

۱۳ ارتباط موارد ستون سمت راست را با موارد ستون چپ مشخص کنید. (در ستون سمت چپ یک مورد اضافی است). (درس پنجم)

● الف) احساس رضایت یا پشیمانی	● (۱) توانایی بر انجام و ترک یک کار
● ب) علل عرضی	● (۲) گر نبودن اختیار این شرم چیست
● پ) اختیار	● (۳) همکاری چند عامل با یکدیگر به صورت مجموعه
● ت) قضای الهی	● (۴) حتمیت بخشیدن
● ث) علل طولی	

ج) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

۱۴ مخلوقات در چه مراحلی به خداوند نیازمند هستند؟ (درس اول)

آزمون (۵) نوبت دوم

الف) آیات و احادیث

در عبارت قرآنی ﴿يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ﴾ دو گناه کبیره‌ای که گناهشان بیش تر از منفعتشان است، نام ببرید. (درس هشتم)

باتوجه به حدیث شریف «ما رأيت شيئاً الا و رأيت الله قبله و بعده و معه» مقصود امیرالمؤمنین (علیه السلام) که می‌فرماید: قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم، چیست؟ (درس اول)

یک پیام از آیه شریفه ﴿يا عبادي الذين اسرفوا على انفسهم لاتقنطوا من رحمة الله﴾ استخراج کنید. (درس هفتم)

ب) درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید.

توانایی شفای بیمار به زمان حیات پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) اختصاص دارد. درست نادرست (درس دوم)

اگر انسان در اخلاص پیش رود، به مرحله‌ای می‌رسد که دیگر فریب وسوسه‌های شیطان را نمی‌خورد. درست نادرست (درس چهارم)

اگر کسی بخواهد از اختیار فرار کند، باز هم یک کار اختیاری انجام داده است. درست نادرست (درس پنجم)

اگر رفتار ناپسند برخی از افراد سبب بدبینی دیگران به دین شود، حقوق مادی آنان ضایع شده است. درست نادرست (درس هفتم)

تنها شیوه مطمئن و قابل اعتماد که پیش روی هر انسان خردمند قرار دارد، علم و دانش است. درست نادرست (درس هشتم)

گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام، نیازمند تغییر در نگرش انسان‌ها و تحولی بنیادین در شیوه فردی و اجتماعی مردم بود. درست نادرست (درس نهم)

پ) جاهای خالی را با عبارات مناسب پر کنید.

نور آن چیزی است که خودش ----- است و ----- چیزهای دیگر می‌شود. (درس اول)

انسان موحد در مقابل مشکلات ----- و استوار است و آن‌ها را زمینه موفقیت‌های ----- قرار می‌دهد. (درس سوم)

اظهار ندامت ظاهری در حال انجام گناه پذیرفته نیست و ----- را ----- می‌کند. (درس هفتم)

میان نعمت‌های الهی در ----- و ----- و نیایدها دین ارتباط و هماهنگی است. (درس هشتم)

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از هر فرصتی برای رفع ----- حاکم بر نظام جاهلی و برقراری فرهنگ ----- در جامعه کمال استفاده را می‌نمود. (درس نهم)

پیشرفت علمی پایه‌های ----- یک ملت را تقویت می‌کند و مانع ----- می‌شود. (درس دهم)

ت) اصطلاحات زیر را تعریف کنید.

توحید: (درس دوم)

توفیق الهی: (درس ششم)

تخلیه (پیرایش): (درس هفتم)

ث) وصل کنید.

ارتباط موارد ستون سمت راست را با موارد ستون چپ مشخص کنید. (در ستون سمت چپ یک مورد اضافی است.) (درس دهم)

● (الف) جهان نظامی شده و محصور در تسلیحات	● (۱) اثر مثبت در حوزه علم
● (ب) توانایی بهره‌مندی بیش تر در طبیعت	● (۲) تقویت اتحاد ملی و مشارکت عمومی
● (پ) به رسمیت شناختن حق مردم در مقابل دولت	● (۳) اثر منفی در حوزه عدل و قسط
● (ت) مهم ترین عامل استحکام و اقتدار نظام حکومتی	● (۴) فایده توجه به قانون در تمدن جدید
● (ث) تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری	

۵/

۱

۱

۳

۳

۱/۵

۱

آزمون (۵) نوبت دوم

۳

(ج) به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

- (درس سوم) در جامعه‌ای که مردم فقط خواسته‌ها و تمایلات دنیایی خود را دنبال می‌کنند، چه نوع شرکی حاکم است؟ ۲۰
- (درس پنجم) در مورد از شواهد بدیهی بودن اختیار را بنویسید. ۲۱
- (درس ششم) قوانین خاص حاکم بر پدیده‌های جهان در زبان قرآن چه نامیده می‌شود؟ ۲۲
- (درس هشتم) سهل‌انگاری در معالجه جامعه از انحرافات اجتماعی، عمل به کدام وظیفه شرعی است؟ ۲۳
- (درس هشتم) مصرف‌گرایی و توجه بیش از حد به رفاه، از مشکلات کدام حوزه زندگی محسوب می‌شود؟ ۲۴
- (درس نهم) اولین آیه‌ای که بر رسول خدا ﷺ نازل شد، درباره چه موضوعی بود؟ ۲۵

۴

(ج) به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید.

- (درس چهارم) «اخلاص در بندگی» را تعریف کنید. ۲۶
- (درس هشتم) مرحله اول توبه را نام برده و به‌طور کامل شرح دهید. ۲۷
- (درس هشتم) درباره این که «دستورات الهی دارای حکمت خاص خود هستند» توضیح دهید. ۲۸
- (درس نهم) با گرایش مردم به اسلام، زنان از چه جایگاهی برخوردار شدند؟ توضیح دهید. ۲۹
- (درس دهم) کدام عامل سبب بدبینی اروپائیان به کلیسا و کشیشان شد؟ ۳۰
- (درس دهم) چرا در اسلام به تقویت فرهنگ جهاد و شهادت، صبر و استقامت سفارش شده است؟ ۳۱

پاسخ آزمون شماره (۲)

دین و زندگی (۳)

۱

همه مخلوقات از جمله انسان، در وجود و هستی خود نیازمند خدا هستند، تنها وجود بی‌نیاز خداست و در هستی خود به دیگری محتاج نیست.

۲

در صورتی که شریکان، مخلوقی داشتند.

۳

نادرست (توحید در ربوبیت یعنی صاحب اختیاری که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست).

۴

نادرست (جامعه توحیدی جامعه‌ای است که از تفرقه و تضاد دوری می‌کند و به سوی وحدت و هماهنگی حرکت می‌کند).

۵

درست

۶

درست

۷

معرفت - خدا

۸

محدود - ناقص

۹

پیمان شکنی - مجازات

۱۰

استعدادها - درونی

۱۱

شرک به معنای شریک قرار دادن برای خدا است.

۱۲

در لغت به معنای امتحان است و در این درس به معنای قرار دادن فرد در تنگنا یا موقعیتی است که صفای درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آنچه را که ادعا کرده، مشخص سازد.

۱۳

۱ ← ب

۲ ← پ

۳ ← ت

۴ ← الف

۱۴

تمام موجودات وجود خود را از خداوند می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند.

۱۵

بستری برای رشد و شکوفایی اوست.

۱۶

مسئولیت‌پذیری

۱۷

سنت توفیق الهی

۱۸

لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است و ما به دلیل محدود بودن ذهن خود، نمی‌توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم، مانند حقیقت نامحدود خداوند.

۱۹

ربّ به معنای مالک و صاحب‌اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست. از آن‌جا که خداوند تنها خالق، مالک و ولیّ جهان است، تنها ربّ «هستی» نیز است. اوست که جهان را اداره می‌کند و به سوی مقصدی که برایش معین فرموده، هدایت می‌نماید و به پیش می‌برد.

۲۰

به معنای قرار گرفتن همه ارکان یک نظام اجتماعی در جهت خداوند و اطاعت همه جانبه از اوست.

۲۱

۱) افزایش معرفت نسبت به خداوند (۲) تقویت روحیه حق‌پذیری، راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او (۴) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات

۲۲

گاهی تأثیر چند عامل در پیدایش یک پدیده این‌گونه است که مثلاً یک عامل در عامل دوم اثر می‌گذارد و آن عامل دوم در عامل سوم تأثیر می‌کند تا عامل اول را به معلول منتقل کند که به آن علل طولی می‌گویند.

۲۳

در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی‌خبر هستیم و می‌کوشیم تا از طریق امتحان کردن آن‌ها به آگاهی لازم برسیم. اما امتحان خداوند عظیم، برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.

پاسخ آزمون شماره (۳)

دینی (۳)

۱

بگو شما را فقط موعظه می‌کنم که به صورت جمعی یا فردی برای خدا برخیزید و سپس اندیشه کنید.

۲

چون انسان اختیار دارد، باید انتخاب کند؛ اگر به انتخاب خوبی دست زد، خوبی از ناحیه خودش است و اگر بد انتخاب کرد و ضرر دید، این ضرر از خودش به او رسیده است.

۳

درست

۲۰

- ۱- اطاعت از ارباب‌هایی جز خداوند ۲- بندگی کسانی جز خداوند
- ۳- خارج کردن دین از برنامه‌های زندگی
- ۴- تقلید از کسانی که در جهت مخالف دین حرکت می‌کنند.

۲۱

پیوند محکمی میان معرفت به خداوند و ایمان به او وجود دارد. هم‌چنین ارتباط دقیقی میان ایمان به خدا و اخلاص برقرار است. بنابراین هر قدر که معرفت به خداوند بیش‌تر شود، به افزایش درجهٔ اخلاص کمک خواهد کرد.

۲۲

هرکدام از ما همواره، تصمیم‌هایی می‌گیریم و برای این تصمیم‌ها ابتدا اندیشه می‌کنیم و جوانب آن را می‌سنجیم، سپس دست به عمل می‌زنیم. گاهی نیز دچار تردید می‌شویم که از میان چندین راه و چندین کار، کدامیک را انتخاب کنیم، دست آخر، پس از بررسی‌های لازم، یکی را برگزیده و عمل می‌کنیم.

۲۳

- ۱) نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. خداوند، انسان تلاش‌گر و مجاهد را حمایت می‌کند، دست او را می‌گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می‌برد.
- ۲) ایجاد زمینهٔ مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن مانند خواندن یک کتاب تأثیرگذار و هدایت‌گر

پاسخ آزمون شماره (۲)

دینی (۳)

۱

پروردگار - او را بندگی کنیم.

۲

خداوند به کافران مهلت می‌دهد و آنان از این مهلت به ضرر خود به‌عنوان وسیله‌ای برای هلاکت ابدی و افزایش گناهان خود استفاده می‌کنند.

۳

نادرست (نیازمند به دیگری است).

۴

درست

۵

درست

۶

نادرست (در سنت استدراج گمراهان قدم‌به‌قدم از انسانیت فاصله گرفته و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک‌تر می‌شوند).

۷

خدا - دسترس

۴

نادرست (این درخواست وقتی موجب شرک می‌شود که توانایی شفای بیمار را از خود ایشان و مستقل از خدا بدانیم، اما اگر این توانایی را از خدا و به اذن خدا بدانیم، عین توحید است).

۵

نادرست (شخصیتی ناپایدار دارد؛ زیرا هوای نفس هر روز خواستهٔ جدیدی جلو روی او قرار می‌دهد).

۶

درست

۷

خداوند - صفات الهی

۸

خود - خداوند

۹

خداوند - اطاعت

۱۰

اختیار - عمل

۱۱

به‌وجود آمده (موجودی که وجودش از خودش نبوده و نیست).

۱۲

این‌که معتقد باشیم خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است و همهٔ مخلوقات را خلق کرده است و در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد.

۱۳

- (۱) ← ب
(۲) ← ت
(۳) ← الف
(۴) ← پ

۱۴

تمام موجودات وجود خود را از خداوند می‌گیرند و به‌سبب او پیدا و آشکار می‌شوند و وجودشان به وجود او وابسته است.

۱۵

به کسی که معتقد باشد خداوند شریک دارد.

۱۶

از جهت اندازه، حدود، ویژگی، موقعیت مکانی و زمانی

۱۷

امداد عام الهی

۱۸

هر پدیده‌ای که وجودش از خودش نباشد، برای موجود شدن نیازمند به دیگری است؛ همان‌طور که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن، نیازمند به چیز دیگری هستند که خودش شیرین باشد.

۱۹

این تصور که چند خدا وجود دارد و هرکدام خالق بخشی از جهان‌اند به معنای آن است که هرکدام از آن‌ها محدود و ناقص هستند و به‌تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند.

۸

مادی - غیرمادی

۹

حافظ - اشتباه

۱۰

گناه - استغفار

۱۱

وجود بی نیازی که در وجود نیازمند به دیگری نیست، وجودش ذاتاً موجود است.

۱۲

اگر کسی معتقد باشد این جهان را چند خالق آفریده‌اند، گرفتار شرک در خالقیت شده است.

۱۳

۱ ← پ (۱)

۲ ← الف (۲)

۳ ← ب (۳)

۴ ← ت (۴)

۱۴

در تمام مراحل هستی و زندگی (پیدایش و بقا) بدین معناست که خداوند، پیامبر اکرم (ﷺ) را واسطهٔ ولایت خود و رسانندهٔ فرمان‌هایش قرار داده است.

۱۶

راهیابی شرک به دل انسان

۱۷

تفکر و تصمیم

۱۸

این جهان پدیده است و وجودش از خودش نیست. یک چیز در صورتی برای موجود بودن نیازمند دیگری نیست که ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن باشد و نیستی در او راه نداشته باشد.

۱۹

هرکس که چیزی را پدید می‌آورد، مالک آن است. خداوند تنها خالق جهان است، پس تنها مالک آن نیز است.

۲۰

وقتی که حاکم و زمامدار آن براساس قوانین الهی به حکومت رسیده و همان شرایطی را که خداوند برای حاکم تعیین کرده، داشته باشد و بکوشد که قوانین الهی را در جامعه به اجرا درآورد.

۲۱

در انجام هر عمل، هم انجام‌دهندهٔ کار دارای معرفت درست و نیت الهی باشد و هم کار به‌درستی و به همان صورت که خدا فرمان داده است، انجام شود؛ مثلاً ممکن است عملی دارای حسن فعلی باشد، اما حسن فاعلی همراه آن نباشد؛ یعنی عمل از روی ریا و فریب صورت گیرد. هم‌چنین ممکن نیست در موردی حسن فعلی نباشد، اما فاعل به انگیزه و قصد الهی کار را انجام دهد، زیرا هر حسن فاعلی، حسن فعلی و عمل ظاهری خوب را هم به دنبال خواهد داشت.

۲۲

وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از ارادهٔ الهی و خواست خداست، خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد. در فعل اختیاری تا زمانی که ما به انجام دادن فعلی اراده نکرده‌ایم، آن فعل انجام نمی‌گیرد؛ در عین حال وجود ما، ارادهٔ ما و عملی که از ما سر می‌زند، همگی وابسته به ارادهٔ خداوند است. یعنی ارادهٔ انسان در طول ارادهٔ خداست و با آن منافات ندارد.

۲۳

(۱) ابتلاء (۲) امداد عام الهی
(۳) امداد خاص (توفیق الهی) (۴) سبقت رحمت بر غضب

پاسخ آزمون شماره (۵)

دینی (۳)

۱

(۱) خوردن شراب (۲) انجام قمار

۲

احساس حضور خداوند با دقت و تأمل در جهان هستی و یافتن علم و قدرت او

۳

از رحمت خداوند نباید ناامید شویم، زیرا همهٔ گناهان حتی شرک نیز آمرزیده می‌شود.

۴

نادرست (این توانایی به زمان حیات دنیایی پیامبر (ﷺ) اختصاص ندارد و پس از رحلت ایشان نیز استمرار دارد؛ زیرا روح ایشان پس از رحلت زنده است و می‌تواند به انسان‌ها یاری برساند.)

۵

درست

۶

درست

۷

نادرست (حقوق معنوی آن‌ها ضایع شده است.)

۸

نادرست (زندگی دینی تنها شیوهٔ مطمئن و قابل اعتماد است.)

۹

درست

۱۰

پیدا و آشکار - پیدایش و آشکار شدن

۱۱

صبور - آینده‌اش

۱۲

استغفار - بی‌خاصیت

هستی بخش

◆ نیازمندی جهان به خدا در پیدایش: هرکدام از ما براساس فطرت خویش خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم. قرآن ما را به معرفت عمیق‌تر درباره خدا فرامی‌خواند و راه‌های گوناگونی برای درک وجود او و نیز شناخت صفات و افعال او به ما نشان می‌دهد.

◆ نیازمندی جهان به خدا در پیدایش خود در قالب استدلال:

مقدمه اول: ما و این جهان، هستی و وجودمان از خودمان نیست و هستی ما از خود ما سرچشمه نمی‌گیرد.

مقدمه دوم: موجوداتی که وجودشان از خودشان نیست در موجود شدن نیازمند به وجودی هستند که وجود، عین ذاتش باشد.

نتیجه: ما و این جهان نیازمند وجودی هستیم که هستی، ذاتی اوست و به دیگری نیاز ندارد. (اگر آن موجودات خالق می‌خواهند، این آفریننده نیز خالق می‌خواهد.)

آیه: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾

(۱) همه مخلوقات از جمله انسان، در وجود و هستی خود نیازمند خدا هستند.

(۲) تنها وجود بی‌نیاز خداست. او در هستی خود به دیگری محتاج نیست.

◆ نیازمندی جهان به خدا در بقا:

◆ جهان همواره و در هر لحظه به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود.

◆ رابطه خداوند با جهان، تا حدی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است؛ همین که مولد متوقف شود، جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.

آیه: ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾

موجودات به دلیل وابسته بودن به خداوند و نیاز، پیوسته از خداوند درخواست دارند.

◆ ثمره درک نیازمندی به خدای بی‌نیاز:

(۱) انسان‌های ناآگاه نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند، بی‌توجه‌اند.

(۲) انسان‌های آگاه دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند.

(۳) هرچه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیشتر احساس و عجز و بندگی خود را بیش‌تر ابراز می‌کند.

◆ افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش عبودیت و بندگی

◆ رسول اکرم (ﷺ) می‌فرماید: «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا»

ترجمه: خدایا مرا چشم به هم‌زدنی به خودم وامگذار.

پیام: باید از خدا بخواهیم که حتی یک لحظه هم لطف و رحمت خاصش را از ما نگیرد و ما را به خود وامگذار.

◆ آیه: ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾

خداوند خود را در قرآن نور آسمان‌ها و زمین معرفی کرده است.

◆ سؤال: نور بودن خداوند به چه معناست؟

جواب: نور آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر می‌شود.

◆ خداوند نور هستی است؛ یعنی تمام موجودات، وجود خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند.

◆ هر موجودی در حد خودش تجلی بخش خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است.

◆ امیرالمؤمنین علی (ع) می‌فرماید:

ما رأيت شيئاً إلا ورأيت الله قبله وبعده و معه

ترجمه: هیچ چیزی را ندیدم مگر این که خداوند را قبل و بعد و با آن دیدم.

پیام: آنان که به دقت در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.

◆ معرفت برتر: این که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفت عمیق و والاست که در نگاه نخست مشکل به نظر می‌آید؛ اما هدفی قابل دسترس

است به‌ویژه برای جوانان و نوجوانان که پاکی و صفای قلب دارند.

ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند:

- ◆ موضوعاتی که در محدوده شناخت ما قرار می‌گیرند، در حقیقت، ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات چنین موضوعاتی را دارد؛ زیرا همه آن‌ها اموری محدود هستند.
- ◆ موضوعاتی نیز نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را ندارد؛ زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است. در واقع ما به دلیل محدود بودن ذهن خود نمی‌توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم.
- ◆ پیامبر اکرم (ﷺ) می‌فرماید: «تفکروا فی کلّ شیء و لاتفکروا فی ذات الله» ترجمه: در همه چیز تفکر کنید، ولی در ذات خدا تفکر نکنید.
- ◆ پیام: چون خداوند حقیقتی نامحدود دارد، ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند.
- ◆ خداوند را نه تنها در این دنیا نمی‌توان با چشم مادی دید، بلکه در آخرت نیز نمی‌توان او را با این چشم مشاهده کرد.
- ◆ نوعی از دیدن وجود دارد که نه تنها امکان‌پذیر است، بلکه از برترین هدف‌های زندگی است و هرکس باید برای رسیدن به چنین دیدی تلاش کند. این مرتبه دیدن به وسیله قلب و ملاقات با خداست.

درس دوم

یگانه‌بی‌همتا

- ◆ امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: خدای من! مرا این عزت بس که بنده تو باشم و این افتخار بس که تو پروردگار منی. خدای من! تو همان گونه‌ای که من دوست دارم، پس مرا توفیق ده تا آن گونه باشم که تو دوست داری.
- ◆ مهم‌ترین اعتقاد دینی، توحید و یکتاپرستی است.
- ◆ اسلام، دین توحید و قرآن، کتاب توحید است.
- ◆ در اسلام بدون اعتقاد به توحید، هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد.
- ◆ توحید، سرلوحه دعوت همه پیامبران بوده است.
- ◆ قرآن کریم، اخلاق، احکام و همه اعمال فردی و اجتماعی مؤمنان را بر مدار توحید قرار داده است.
- ◆ توحید مانند روحی در پیکره معارف و احکام دین حضور دارد و به آن حیات و معنا می‌بخشد.
- ◆ آیه: «قل من رب السماوات والارض قل الله قل افاتخذتم من دونه اولیاء لایملکون لأنفسهم نفعا و لا ضرا قل هل یستوی الاعمی و البصیر ام هل تستوی الظلمات و النور ام جعلوا لله شرکاء خلقوا کخلقه فتشابه الخلق علیهم قل الله خالق کل شیء و هو الواحد القهار» (۱) کسی را می‌توانیم به‌عنوان ولی و سرپرست خود انتخاب کنیم که خالق آسمان‌ها و زمین است. (۲) کسی که اختیار سود و زیان خود را هم ندارد، نمی‌تواند ولی و سرپرست انسان‌ها باشد. (۳) علت اشتباه در مسئله توحید و افتادن در دام شرک، برابر دانستن بینا (خدا) و نابینا (مخلوقات) و هم‌چنین تاریکی (مخلوقات) و نور (خدا) است.
- ◆ توحید: به معنای اعتقاد به خدای یگانه است؛ یعنی خدا بی‌همتا است و شریکی ندارد.
- ◆ رسول خدا (ﷺ) از همان آغاز رسالت خود، از مشرکان می‌خواست با گفتن جمله «لا اله الا الله» دست از شرک و بت‌پرستی بردارند و به خدای یگانه ایمان آورند.
- ◆ با گفتن عبارت «لا اله الا الله» تمام احکام و حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می‌شد و دفاع از حقوق او بر دیگر مسلمانان واجب می‌گشت و در زمره برادران و خواهران دینی قرار می‌گرفت.
- ◆ جمله «لا اله الا الله» فقط یک شعار نبود؛ بلکه التزام به آن، همه زندگی فرد تازه‌مسلمان را در رابطه با خدا، خویشتن، خانواده، اجتماع و دیگر مخلوقات تغییر می‌داد.
- ◆ توحید در خالقیت: خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است. موجودات همه مخلوق او هستند و در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد.
- ◆ آیه: «الله خالق کلّ شیء» (توحید در خالقیت)
- ◆ سؤال: چرا خداوند تنها خالق جهان است؟
- ◆ جواب: (۱) این تصور که چند خدا وجود دارد و هرکدام خالق بخشی از جهان‌اند، یا با همکاری یکدیگر، این جهان را آفریده‌اند، به معنای آن است که هرکدام از آن‌ها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند. (۲) به معنای آن است که هر یک از خدایان کمالاتی دارد که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین همدیگر می‌شوند و دیگر چند خدا نیستند.

چنین خدایان ناقصی، خود نیازمند هستند و هر یک از آنها به خالق کامل و بی‌نیازی احتیاج دارد که نیازش را برطرف نماید. پس تصور چندخدایی درست نیست و خدای واحد آفریننده جهان است.

♦ **توحید در مالکیت:** هرکس که چیزی را پدید می‌آورد، مالک آن است. از آن‌جا که خداوند تنها خالق جهان است، تنها مالک آن نیز هست.

آیه: ﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمَلِكِ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمَلِكَ مِمَّنْ تَشَاءُ﴾ (توحید در مالکیت)

♦ **توحید در ولایت:** هرکس مالک چیزی باشد، حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد، اما دیگران بدون اجازه وی نمی‌توانند در آن تصرف و یا از آن استفاده کنند. به این حق تصرف، ولایت و سرپرستی می‌گویند.

از آن‌جا که خداوند تنها مالک جهان است، تنها ولی و سرپرست جهان نیز هست و مخلوقات جز به اذن و اجازه او نمی‌توانند در جهان تصرف کنند. چنین اذنی به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست؛ بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است.

تذکره اگر خداوند پیامبر اکرم (ﷺ) را ولی انسان‌ها معرفی می‌کند، بدین معناست که ایشان را واسطه ولایت خود و رساننده فرمان‌هایش قرار داده است.

♦ آیه: ﴿مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾ (توحید در ولایت)

♦ **توحید در ربوبیت:** «رب» به معنای مالک و صاحب‌اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به‌دست اوست.

هرکس که خالق، مالک و ولی چیزی باشد، می‌تواند آن را تدبیر کرده و پرورش دهد. از آن‌جا که خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است، تنها رب هستی نیز می‌باشد. اوست که جهان را اداره می‌کند و آن را به‌سوی مقصدی که برایش معین فرموده، هدایت می‌نماید و به پیش می‌برد.

تذکره ۱) توحید در ربوبیت بدان معنا نیست که موجودات، به‌ویژه انسان، قدرت تدبیر ندارند؛ مثلاً باغبانی که زحمت می‌کشد و به پرورش درختان اقدام می‌کند، رشد این درختان نتیجه تدبیر اوست.

۲) توحید در ربوبیت بدین معناست که این باغبان و تدبیرش، همه از آن خدا و تحت تدبیر اویند، مثلاً کشاورز وقتی خود را با دیگران مقایسه می‌کند می‌بیند، زراعت، حاصل دسترنج خودش است. اما وقتی رابطه خود با خدا را بررسی می‌کند، می‌بیند که هم خودش و هم نیرو و توانش از آن خداست و کشت و زرع او براساس استعدادی که خداوند در آن قرار داده، رشد کرده و محصول داده است. در نتیجه درمی‌یابد که زارع حقیقی و پرورش دهنده اصلی زراعت او خداست و باید شکرگزار او باشد.

آیه: ﴿قُلْ أَغْيِرُ اللهُ ابْعِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (توحید در ربوبیت)

♦ **شُرک:** به معنای شریک قرار دادن برای خداست.

♦ **مشرک:** هرکس که معتقد باشد خداوند شریک دارد، مشرک به حساب می‌آید.

♦ **شُرک در خالقیت:** اگر کسی معتقد باشد که این جهان را چند خالق آفریده‌اند، گرفتار شرک در خالقیت شده است.

♦ **شُرک در مالکیت:** اعتقاد به این که علاوه بر خداوند، دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند.

تذکره اگر کسی معتقد به شرک در خالقیت باشد، معتقد به شرک در مالکیت نیز خواهد بود.

♦ **شُرک در ولایت:** اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که سرپرستی جهان را برعهده داشته و خودشان حق تصرف در جهان را دارا می‌باشند.

♦ **شُرک در ربوبیت:** اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگری نیز هستند که تدبیر امور موجودات را برعهده دارند.

تذکره اگر کسی در کنار ربوبیت الهی، برای خود یا سایر مخلوقات حساب جداگانه‌ای باز کند و گمان کند که کسی می‌تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند، گرفتار شرک در ربوبیت شده است.

مرز توحید و شرک

♦ **سؤال:** آیا اگر کسی پزشک را وسیله درمان و بهبود بیمار بداند، شرک است؟

جواب: خداوند رابطه علیت را میان پدیده‌های جهان حاکم کرده است؛ مانند دارو که سبب شفا و بهبودی است و پزشک وسیله درمان، بنابراین کسی که برای درمان به پزشک مراجعه می‌کند، نه تنها پزشک را شریک خداوند قرار نداده، بلکه به قانون الهی نیز عمل کرده است؛ لذا درخواست از پزشک برای درمان بیمار با توحید منافاتی ندارد.